

Spis pytań

NR	ZAGADNIENIE	STRONA
19	Świat ducha a świat rozumu. — Romantyczność i ballady	10
20	Na czym polega ludowa sprawiedliwość? — Romantyczność i ballady	12
21	Losy młodzieży polskiej pod zaborami. — Dziady cz. III	15
22	Mesjanizm jako romantyczna idea poświęcenia. — Dziady cz. III	17
23	Postawy społeczeństwa polskiego wobec zaborcy. — Dziady cz. III	19
24	Różne postawy człowieka wobec Boga. — Dziady cz. III	21
25	Jakie prawdy o człowieku ujawniają jego sny albo widzenia? — Dziady cz. III	23
26	W jakim celu twórca nawiązuje do motywów biblijnych? — Dziady cz. III	25
27	Walka dobra ze złem o duszę ludzką. — Dziady cz. III	27
28	Czym dla człowieka może być wolność? — Dziady cz. III	29
29	Motyw samotności. — Dziady cz. III	31
30	Miłość – siła destrukcyjna czy motywująca do działania? — Lalka	34
31	Praca jako pasja człowieka. — Lalka	36
32	Jaką rolę w relacjach międzyludzkich odgrywają majątek i pochodzenie? — Lalka	38
33	Konfrontacja marzeń z rzeczywistością. — Lalka	40
34	Miasto – przestrzeń przyjazna czy wroga człowiekowi? — Lalka	42
35	Czym dla człowieka mogą być wspomnienia? — Lalka	44
36	Postawy odwagi i tchórzostwa. — Potop	47
37	Walka człowieka ze swoimi słabościami. — Zbrodnia i kara	50
38	Motyw winy i kary. — Zbrodnia i kara	52
39	Ile człowiek jest gotów poświęcić dla innych? — Zbrodnia i kara	54
40	Co może determinować ludzkie postępowanie? — Zbrodnia i kara	56
41	Motyw przemiany bohatera. — Zbrodnia i kara	58

PYTANIE

19

Romantyczność i ballady · Adam Mickiewicz · Romantyzm

Świat ducha a świat rozumu.

POWTÓRKI

- ☐ 1. dzień
☐ 3. dzień
☐ 7. dzień
☐ przed maturą

Świat ducha a świat rozumu. Omów zagadnienie na podstawie Romantyczności Adama Mickiewicza. W swojej odpowiedzi uwzględnij również wybrany kontekst.

TEZA: POWIEDZ JĄ W PIERWSZEJ MINUCIE

„Romantyczność” to manifest nowej epoki: przeciwstawia świat ducha, uczucia i wiary światu rozumu, nauki i doświadczenia. Mickiewicz staje po stronie Karusi i ludu, bo uważa, że istnieją „prawdy żywe”, których nie zobaczy „szkiełko i oko”. Nie odrzuca nauki, ale pokazuje jej granice.

MAPA WYPOWIEDZI

ŁĄCZNIE OK. 3:24 MIN

- Wstęp**
0:00–0:46

Ballada powstała w czasie sporu klasyków (rozum, reguły) z romantykami (uczucie, wyobraźnia). Mickiewicz pokazuje go w jednej scenie.
- Argument 1**
0:46–1:29

Świat ducha: Karusia w biały dzień rozmawia ze zmarłym Jasieńkiem. Ludzie słuchają jej, wierzą i modlą się, bo „on ją kochał za żywota”. Dla nich miłość przekracza granicę śmierci.
- Argument 2**
1:29–2:14

Świat rozumu: Starzec każe ufać swemu „oku i szkiełku” i nazywa wizję głupstwem gawiedzi. Narrator-poeta odpowiada, że „czucie i wiara” mówią do niego silniej, że mędrzec zna „martwe prawdy”, a nie zna „prawd żywych”.
- Kontekst**
2:14–2:50

Spór Mickiewicza z Janem Śniadeckim: astronom i rektor Uniwersytetu Wileńskiego krytykował romantyzm jako szkodliwe fantazje. Starzec bywa odczytywany jako jego karykatura.
- Zakończenie**
2:50–3:24

Mickiewicz ogłasza, że do pełnej prawdy o człowieku potrzebne jest serce, a nie tylko rozum.

SŁOWA-KLUCZE DO NOTATKI

- Karusia i Jasieńko lud Starzec-mędrzec
- „szkiełko i oko” „czucie i wiara”
- „prawdy żywe” i „martwe” „Miej serce i patrzaj w serce”
- spór klasyków i romantyków

UWAGA, PUŁAPKA

Starzec to „mędrzec” ze szkiełkiem (symbol nauki), a nie ksiądz. Mickiewicz nie odrzuca rozumu całkowicie: pokazuje, że rozum nie wystarcza.

KONTEKSTY DO WYBORU (WYBIERZ JEDEN)

HISTORYCZNY Spór klasyków z romantykami (Jan Śniadecki, „O pismach klasycznych i romantycznych”, 1819)
Rozum i reguły kontra uczucie i ludowość: spór, który otworzył romantyzm.

FILOZOFICZNY Oświecenie i racjonalizm (Kartezjusz: „Myślę, więc jestem”)
Prawda poznawana rozumem i doświadczeniem. Romantycy podważyli jej wyjątkowość.

LITERACKI „Dziady” cz. II – Adam Mickiewicz
Obrzęd ludowy i duchy: świat niewidzialny, w który wierzy lud, z własną moralnością.

PYTANIA KOMISJI: PRZECWICZ ODPOWIEDŹ NA GŁOS

- 1. Czy Mickiewicz odrzuca naukę?**
Nie: krytykuje przekonanie, że rozum wyjaśni wszystko. Uczucie i wiara mają prowadzić do innych prawd.
- 2. Kto ma rację: Karusia czy Starzec?**
Zależy, o jaką prawdę chodzi. Wobec cierpienia i miłości ważniejsze jest serce niż naukowe wyjaśnienie.
- 3. Czy dziś bardziej ufamy „szkiełku i oku”, czy „czuciu i wierze”?**
Refleksja własna: nauka i technologia kontra intuicja, emocje, wartości.

PYTANIE 19 · WYPOWIEDŹ WZORCOWA

Świat ducha a świat rozumu.

357 słów
ok. 3:24 min mówienia

Przeczytaj na głos z zegarkiem, potem opowiedz to samo **własnymi słowami**. Nie ucz się na pamięć: zapamiętaj kolejność części i jedno zdanie z każdej.

Wstęp

81 słów

Zagadnienie, które omówię, to świat ducha a świat rozumu. Odwołam się do „Romantyczności” Adama Mickiewicza. Uważam, że ta ballada jest manifestem nowej epoki. Przeciwwstawia świat ducha, uczucia i wiary światu rozumu, nauki i doświadczenia. Mickiewicz staje po stronie Karusi i ludu, bo uważa, że istnieją prawdy żywe, których nie zobaczy szkiełko i oko mędrca. Nie odrzuca jednak nauki, tylko pokazuje jej granice. Ballada powstała w czasie sporu klasyków, którzy cenili rozum i reguły, z romantykami, którzy stawiali na uczucie i wyobraźnię.

Argument 1

76 słów

Najpierw świat ducha. Bohaterką jest wiejska dziewczyna Karusia, która w biały dzień rozmawia ze zmarłym ukochanym Jasieńkiem. Widzi go, wyciąga do niego ręce, a gdy znika, rozpacza. Ludzie z miasteczka zbierają się wokół niej. Nie widzą ducha, ale wierzą Karusi i mówią pacierze, bo, jak wołają, Jasio musi być przy swojej Karusi, skoro kochał ją za życia. Dla prostych ludzi miłość jest silniejsza niż granica śmierci, a świat duchowy jest tak samo prawdziwy jak świat widzialny.

Argument 2

78 słów

Przeciwko temu występuje Starzec, mędrzec ze szkiełkiem. Każe ludziom ufać jego oku i szkiełku i mówi, że niczego tu nie widzi. Duchy nazywa wymysłem gawiedzi, a słowa dziewczyny bredzeniem. Wtedy odzywa się narrator, czyli sam poeta. Mówi skromnie, że dziewczyna czuje, a lud głęboko wierzy, i że czucie i wiara silniej mówią do niego niż mędrca szkiełko i oko. Zarzuca Starcowi, że zna martwe prawdy, a nie zna prawd żywych. Kończy wezwaniem: miej serce i patrzaj w serce.

Kontekst

64 słów

Kontekstem jest spór Mickiewicza z Janem Śniadeckim, astronomem i rektorem Uniwersytetu Wileńskiego. W 1819 roku Śniadecki opublikował rozprawę „O pismach klasycznych i romantycznych”, w której ostrzegał przed romantycznymi fantazjami jako czymś szkodliwym dla rozumu i obyczajów. Starzec z ballady bywa odczytywany jako jego karykatura. Mickiewicz odpowiada mu poezją: pokazuje, że rozum nie jest jedyną drogą do prawdy. Ten spór otworzył w Polsce epokę romantyzmu.

Zakończenie

58 słów

Podsumowując: „Romantyczność” ogłasza, że do pełnej prawdy o człowieku potrzebne jest serce, a nie tylko rozum. Mickiewicz nie każe wyrzucić szkiełka, ale przypomina, że miłość, wiara i cierpienie nie dają się zmierzyć. Moim zdaniem to wciąż ważny głos. Żyjemy w świecie nauki i technologii, a jednak najważniejsze sprawy, na przykład miłość czy żaloba, nadal rozumiemy przede wszystkim sercem.

MOJA WERSJA: HASŁA, WŁASNY PRZYKŁAD, INNY KONTEKST